

DET GAMLA HÖKBOET

Det är förvånansvärt hur lätt en del händelser i ens liv utplanas ur minnet medan andra däremot stå livslevande för en, liksom hade de hänt i går. En av de upplevelser som outplånligt ristats i mitt minne, är mitt första besök vid det gamla hökboet på S-skogen.

En sommar dag för fyrtio år sedan, jag var då åtta år gammal, stod jag och såg på, när min fader tog ned bössan från väggen. Måhända anade han mina tankar, ty helt oväntat sade han: "Vill du följa med, så skall du få se ett riktigt stort och gammalt hökbo." Om jag ville? Jag hade länge med avund sett mina äldre bröder få göra honom sällskap till skogen. Jag hade som slum åhörare fått del av deras upplevelser, när de efter hemkomsten berättade för varandra om sina äventyr, och jag hade väntat på den dag, då jag skulle få följa med till skogen. Nu hade den äntligen kommit. I en hast var jag färdig och så bar det i väg.

Till en början gick vår färd på stigar, som jag kände till, men snart kommo vi in på marker, där jag aldrig förr hade varit, men där jag senare som yngling skulle få uppleva så många spännande äventyr och njuta av klingande drev. Färden gick i hastig takt, och ibland fick jag springa för att hinna med. Då och då brakade det till strax intill oss, när vi stötte upp någon fågelkull. Det var tjäderkullar och det var enstaka tjädertuppar, som med våldsamt brak lyfte. Det var orrkullar och det var hjärpar. Att söka ange mängden av villebråd lönar sig inte. Det nu uppväxande släktet skulle ändå inte tro att det vore sant, med den erfarenhet de ha av nuldagens villförekomst. Men faktum kvarstår, att man behövde förr i tiden ej flytta sig särdeles mycket i skogen, förrän man skrämde upp fågel eller annat villebråd.

Så småningom kommo vi till en rak linje genom skogen. Där slutade brukets skog och främmande marker togo vid. Stigen blev nu smalare och knappast skönbar och efter en liten stund passerade vi ytterligare en rägång. Där mötte en helt annan skogstyp. Det var som att krypa in under ett källarvalv. Stora gamla träd slöto sina

kronor över våra huvuden och en del av de gamla asparna voro fulla av hål, där fågelungar skreko och väsnades, då vi passerade förbi. Färggranna hackspettar svarvade runt trädstammarna, alltid hållande sig på motsatta sidan av träden. Stora trädstammar lågo härs och tvärs över den igenvuxna stigen. Det var en fornlig urskog. Hit skulle mina tankar framdeles gå, då jag som yngling läste äventyrs- och indianböcker och sökte framkalla för mig bilder av urskogarna.

Så småningom glesnade skogen och jag fick tillsägelse att försöka smygga tyst. Till slut stodo vi framför en gammal gran i kanten av en mosse. Stammen var grov och nedtill försedd med tätt sittande grova torrkvistar, vilka längre upp avlöstes av grövre, snett nedåthängande grenar med kraftig ansvällning närmast stammen. Ungfjärmit på stammen syntes en jätteolik anhopning av grenar, skräp och kvistar. Det var hökboet. Vi uppsökte ett närbeläget busksnår, där vi hade god utsikt mot boet. På en tuva voro några grankvistar utlagda och där satte sig min far, jag fick sätta mig strax bakom honom. Fran hökboet syntes inget som helst liv. Det var alldeles för omfattning för att vi skulle kunna se något av vad som fanns i mitten av delstamma. Det var emellertid beboett av duvhök eller hönsök, som den kanske mera allmänt kallas. Min far hade någon dag förut varit dit och inväntat hanen. Nu gällde det att få honom, innan ungarna oskadliggjordes.

Vi hade emellertid ej suttit lång stund, förrän vi påtvingades en envis uppvakning av — myggen. Den kom från alla håll och kanter och vältrade mot oss som höstdimnor, tills den stod som en tät mur omkring oss. Jag försökte mota bort den men tillsades genast att sitta tyst. Jag försökte då min fars melod att lägga näsduken över halsen och nacken samt fästa den under mössan och rockkragen, och strax blev det litet bättre. Men myggen gav sig inte, utan vi miste nog åtskilligt med blod den dagen. Allting var ensligt, tyst och öde i denan trakt, inte ett ljud kunde förnimmas, endast myggens klagande sång.

Slutligen var det dock något som lycktes röra sig i boet. Det var huvudet av en unge. Han föreföll vara sysselsatt med att äta, ty han högs och slet våldeligen. Snart kom där ännu ett huvud upp och för att få vara ensam om godbiten flyttade sig den första ungen litet närmare kanten av boet mot oss. Nu kunde jag studera den bättre. Den var stor men verkade litet fläckig. Ryggen och vingarna voro gråbruna, bröstet och buken ljusa med en rosigul anstrykning och sljarten var rätt så lång. Da han ätit en stund, flyttade han sig

baklänges närmare bokanten. Just som jag väntade, att han skulle göra en överhaling och ramla ner, kastade han fram huvudet, slog upp stjärten i vädret och sprutade sitt visk kort i form av en vit stråle långt ut bland grenarna. Det var inte allt undra på att grenarna nedom boet och även marken långt ut runt om boet verkade vilhimnade. Sedan kröp han längre in mot mitten av boet och försvann. En annan unge började nu göra flygövningar. Han sträckte på sig, bredde ut vingarna och började slå med dem. Ibland lyfte han sig litet i luften för att strax därpå åter sätta fötterna i boet. Så höll han på en god stund, men till slut följde han den första ungens exempel och kröp därefter in i boet. Under tiden, som jag varit upptagen av ungarna, hade myggen varit riktigt hygglig, eler hade jag måhända inte känt den. Nu ansatte den dock eftervärre. En lång och händselös period följde nu. Jag vet inte hur många timmar vi sutto stilla och väntade, men för mig lilla parvel föreföll det att vara en evighet. Mina ben och fötter hade för länge sedan domnat bort, och jag hade nödgats resignera inför myggsvärmarnas envisa anfäll.

Men nu var det väl ändock något i görningen. En unge sträckte helt plötsligt upp huvudet och spejade mot oss. Jag såg min far hastigt höja bössan, jag följde bösspipans rörelse och såg en stor grå fågel, som med täta vingslag ljudlöst ilade mot boet. Pang! Ett skri, åtföljt av ett svagt kvitter, en duns i marken och så var allting lika tyst som förut. Endast några dun, som sakta singlar mot marken, vittnade om vad som tilldragit sig. Vi kröpo ur buskskaret och gingo fram till den fallne höken. Min far lyfte upp den och höll den framför mig. Det är en gammal hona, sade han och visade mig de smala tvärstrecken på bröstet. De vassa klorna och den skarpt böjda näbben buro tydligt spår av blod. Man kunde tydligen ej misstaga sig på yrket.

Min far lade nu ifrån sig bössan och började klättra upp till boet. Det var ingen lätt sak, ty grenarna sutto så tät, att han fick tränga sig mellan dem för att komma fram. Slutligen var han dock uppe, och nu först fick jag rätta begreppet om boets imponerande storlek. Då fötterna voro vid underkanten av boet, räckte huvudet nätt och jämnt upp till överkanten, men nu blev det med ens liv däruppe. En unge, som var litet större och mera försigkommen än de andra, gav sig på flaxande vingar ur boet, men det bar snart av nedåt, och så småningsom landade han på en mossbevuxen sten ett stycke från boet. "Tag bössan pojke och skjut honom", hörde jag min far säga.

Nog hade jag skjutit förut men aldrig med dubbelbössan. Att länka sig att jag skulle få använda min fars dubbelbössan. Jag kan när som helst se den framför mig. Låsen voro pryddigt graverade med jaktmotiv och de dammaskerade piporna voro blanknötta genom flitig användning. Jag tog den försiktigt, lyckades spänna hanen och med skälvtande armar lade jag an, siktade på hökungen och tryckte av. Då skottet smäll, föreföll det mig som om jag gjorde en luftfärd, men då jag hämtat mig, befann jag mig i alla fall upprätt på marken. Jag tittade upp mot boet och såg ett beläret leende från min far, det verkade kanske litet lustigt sett så där från ovan. Det var min första hök. Ungarnas antal var den här gången tre. Innan vi gingo hem gjorde vi en rundvandring kring boet. Massor av ben lägo kringströdda runt om delsamman, en del voro färska, men de flesta voro gamla lämningar sedan tidigare år.

Färden hem gick betydligt långsammare än ditfärden. Min far började berättas litet för mig om sina upplevelser vid det gamla hökboet. Den urgamla skogen tillhörde en gammal kronolänsman, som var så rädd om sin skog, att han endast högg upp, vad som gick att till hushov, resten fick rullna ner. Min far hade dock erhållit löfte att jaga där, och skogen var sannertligen ett paradys för det vilda. På den tiden funnos inga hökburar och moderna slagnät, utan den som ville hålla efter hökarna, nödgades uppsöka deras boplatser, och det var väl på så sätt, som min far hade funnit boet. Hur länge han känt till det, vet jag ej, men det var antagligen under många år, ty han berättade att under en period av tio på varandra följande år hade boet varit bebott i nio år. En gång då han klättrat upp för att se vad som fanns i boet och släck huvudet över bokanten möttes han av en huggorm, som väste och var mycket isken. Den var så gott som oskadad och hade hemförts till mat åt ungarna. Boet var den gången bebott av ormråk. Han bröt en kvist av boet och slog ihjäl ormen men lät honom ligga kvar till mat åt ungarna.

Själv fick jag vara med under åtta år vid det gamla hökboet. De flesta åren var det nog bebott av hönshök men någon gång hade ormråken tagit det i besittning. Det senare inträffade väl någon gång, då under föregående år bägge de gamla hökarna skjutfis. En gång, då boet var bebott av ormråk, minns jag att i delsamman fanns en tjäderunge och en halvåren harunge. Denna trevliga och i många avseenden nyttiga fågel kan alltså göra avsteg från sin naturliga livsföring, då det gäller att stilla ungarnas hunger. Det torde dock

höra till sällyntheterna att denna fågel angriper malnyttigt viltbråd, varför den bör lämnas i fred.

År 1910 var sista gången boet var bebbyggt. Ungarna voro då fem till antalet, vilket lär vara maximum för hönshöken. Den gången var det särskilt svårt att komma åt hanen, men sedan vi ordnat vakt-hållningen med avlösningar, lyckades det dock att överlsta honom.

Efter den gamle kronolänsmannens död såldes skogsmarken och större delen av den gamla skogen avverkades. Det var ej utan en viss ängslan, som vi vandrade den för oss så välkända stigen för att se om vår gamla gran fanns kvar. Men ack, skogen var förvandlad nära nog till oigenkännlighet och den gamla granen var borta. Endast en stor skräphög återstod av vad som en gång varit det gamla hökboet.

Duvhöken bygger helst sitt bo i äldre skog. Ofta är det i en gammal gran och man finner det då något ovanför mitten av stammen, men ibland förekommer det dock i tallar och brukar då vara placerat i någon grenklyka strax under kronan. Någon gång träffar man boet i en björk. Man finner ej så mycket dun och fjäderar vid ett duvhöksbo som exempelvis vid ett sparvhöksbo, där boträdet och även närliggande träd bruka vara klädda med dun från ovan och ända ned, givande en skrämmande anblick. Detta torde till stor del bero på att duvhöken oftast anländer med plockat byte. Till och med då honan ligger på ägg serverar hanen henne plockat rov. Jag satt för några år sedan vid ett hökbo och väntade. Då hanen anlände med en plockad spillkräka, slog han ned på en sten vid boet, dit även honan strax förflyttade sig. Men dönm om min förvåning, då hon kom ur boet. Stenen syntes hava varit det vanliga matbordet, ty den var full av blod och köttslansor. I boet fanns inga ungar men däremot två ägg, fast det var i början av juli månad. Ungarnas antal brukar ofta vara tre, någon gång en och mera sällan fem.

Vill man plocka bort en hökfamilj bör man helst börja med hanen, sedan honan och sist ungarna. Det är grymt att laga ungarna från föräldrarna. Skjutur man honan först och ungarna äro små, kunna de dö av svält. Hanen förser dem visserligen med mat i överflöd, men då han icke matar dem utan lämnar sitt byte helt i boet, överlämnande åt honan att sönderdelade det, så duka ungarna ända under. Tidigt på morgonen komma föräldrarna ofta till boet, men de proppa snart ungarna fulla med mat och komma sedan blott en-staka gånger, utan jaga sedan för eget behov. Jag satt för några år

sedan åtta timmar i sträck som en bildstod vid ett bo, men under den tiden besökte ingen av de gamla boet.

Men gör då höken så stor skada att det är nödvändigt att decimera den genom att laga hela kullen? Ja, på fågelstammen gör höken onektigen stor skada. Är sedan fågelstammen svag, som den varit nu en tid, är det ännu viktigare att hålla hökarna i strama tyglar. Ingen art får emellertid utrotas, men dessbättre behövs inte så särdeles stor hökstam. Men, säger någon, vi ha mycket hök och räv, men ändå ha vi både fågel och hare. Ja, det kan nog hända, men det är inte så säkert att det tillståndet varar så länge. Där det finns gott om småvilt, där brukar också räv och hök trivas. De vilja gärna vara i närheten av det dunkade bordet. Men man kan inte vända på satsen och säga, att därför att det finns gott om hök och räv så finns det också gott om småvilt.

Till sist ett litet bevis på hur intensivt höken kan jaga. För några år sedan kom en kväll en person till mig, bärande ett paket under armen. Han frågade om det var jag som betalade ut skottpengar för hök. Jag svarade nekande och tillade, att det inte finns några skottpengar på hök numera. Han vecklade då upp paketet och visade mig en mycket gammal duvhöksbona. Han hade haft en höna med tolv kycklingar. En efter en av kycklingarna tog höken och till slut återstod endast hönan själv. En dag störtade sig höken även över henne. Hon lyckades dock komma in genom gluggen till hönsuset, men höken gav sig inte utan följde efter. Men nu passade gardsfolket på att stänga luckan och höken blev fånge i hönsuset, där han strax avlivades. Men de tog en tjäderkull i hagen innan de gav sig på hönsen, sade mannen. Jag frågade honom då, om det inte varit något hökbo i närheten. Jo, det hade varit ett fullt med ungar vid en fjärr, men han själv hade ingen bössa och ingen brydde sig om dem. Och så har det varit under en följd av år. Man har funnit mera nöje i att jaga småvilt än rovdjur. Man har till och med varit för att ingripa i naturens hushållning. Men varför skall man inte ingripa mot den starkare, då man är så villig att decimera den svagare? På de sista åren har dock glädjande nog en omsvägnings ägt rum och resultatet synes redan skyvta. Fågeln hörjar komma åter. Här på trakten existerar för närvarande ingen hökplåga.

Lindesberg i november 1943.

Axel Mellström.